
D. BABOS Zsuzsánna – LOVASNÉ AVATÓ Judit

Felsőoktatás és önkéntesség

Bevezető¹

Magyarországon 2021 az Önkéntesség éve volt, amely tematikus év létrejöttét 11 civil szervezet kezdeményezte. E javaslattal Magyarország Kormánya is egyetértett. A kezdeményezéshez további civil szervezetek, önkormányzatok és vállalkozások is csatlakoztak. Egész évben nyitott volt a lehetőség bárki számára, hogy kivegye a részét mások megsegítésében. Magyarország polgárainak harmada végzett már valamilyen önkéntes tevékenységet, amely tevékenység a pandémia idején is különös figyelmet kapott. Számos fiatal és fiatal felnőtt nyújtott segítséget a vírushelyzetre reagálva az egészségügy és a szociális ellátás területén. A közérdekű önkéntes törvény megjelenése óta ma már egyre jellemzőbb a különböző korosztályok célzott megszólítása adott társadalmi kérdések, problémák, közösségi folyamatok mentén akár helyi, akár országos szinten. Leglátványosabb eredményeket a közművelődési intézmények területén lehet tapasztalni, hiszen az intézmények működési filozófiáját a társadalmiasítási tevékenységek szövik át. Ennek megfelelően hatékony önkéntes programokat ismerhetünk meg szerte az országban – különösen a kulturális közösségfejlesztés területén. Az önkéntes tevékenységekhez szívesen csatlakoznak a fiatalok, akik érzékenyek a társadalmi kérdésekre, kifejezetten vonatkozik ez a felsőoktatási hallgatókra. Az egyetemistákat tudás- és tapasztalatvágy hajtja a különböző önkéntes programok és lehetőségek irányába, hiszen manapság az önkéntesség nem csak divatos, hanem egyre inkább munkaerő-piaci elvárássá is kezd válni.

A fenti aktualitások mentén szükségesnek láttuk az ELTE PPK Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézetben egy kari szintű pilot kutatás indítását (*Híd az önkéntesség és a munkaerőpiac között* címmel) azzal a céllal, hogy képet kaphassunk hallgatóink társadalmi felelősségvállalásáról. Kutatásunk célja az volt, hogy feltárjuk az ELTE PPK Hallgatóinak önkéntesen végzett tevékenységeit és ezáltal szerzett tapasztalatait, a folyamat által bekövetkező változások (önismereti – munkaerőpiaci) hatásait, képet kapjunk a hallgatók kompetenciáinak helyzetéről és változásáról, továbbá javaslatokat, következtetéseket tudjunk levonni a karon folyó önkéntességben való részvétel népszerűsítésére, az önkéntességre vonatkozó felkészítés még hatékonyabbá tételéhez, valamint további támogató megoldásokat tudjunk kiépíteni hallgatóink önkéntes tevékenységének érdemi segítésére, elismerésére. Jelen tanulmány, ennek a pilot kutatásnak a főbb eredményeit kívánja bemutatni.

Elméleti háttér

A civilizáció kezdete óta létezik jótékony segítség, egymás iránti szolidáris összefogás, „önkéntesség” emberbaráti szeretet vagy vallási meggyőződés alapján. A rászorulókat támogató civil szerveződések keretei között egyre professzionálisabb szinten van jelen. Ennek a segítő tevékenységnek, egyre nagyobb lett a társadalmi jelentősége, kutatásával számos területen foglalkoztak már.

Az önkéntes tevékenységek különböző szempontú vizsgálatával, e tevékenység mögött meghúzódó motivációk kutatási eredményeiről számos publikáció megjelent, amely a téma irányába történő minőségi odafigyelésre hívja fel a figyelmet. Épp erre a minőségi odafigyelésre, az önkéntesség

¹ Jelen tanulmány a „Híd az önkéntesség és a munkaerőpiac között” című ELTE PPK kari pilot kutatás első eredményeit mutatja be. A kutatás ELTE PPK Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézetében valósult meg, kari engedéllyel. Köszönettel tartozom az Intézet vezetőjének: Dr. Dorner Helgának és a kutatásban közreműködőknek: Bartók Annamária, Zajacz Borbála, Dalotti Anna, Lovasné dr. Avató Judit.

professzionizálására emelte a hangsúlyt a 2021-ben meghirdetett önkéntesség évének felhívása is hazánkban. Tény, hogy modernizálódik az önkéntesség, tudományos értelmezése, folyamatosan bővül (Smith, Stebbins, & Grotz, 2017; Butcher & Einolf, 2017; Salamon, Sokolowski, & Haddock, 2017).

Hagyományos és új típusú önkéntesség formáit különbözteti meg a szakma

Hagyományos típusú önkéntességként főként az adományozáson, jótékonykodáson alapuló tevékenységeket azonosítja a szakirodalom (Czike és Kuti, 2006), amely fő célját tekintve altruista célzatú, vallási indíttatású és értékalapú tevékenység (Perpék, 2012).

Új típusú önkéntességként a tudásalapú, információs társadalomhoz felzárkózó (Czike és Bartal, 2005), érdekalapú (Hustinx, 2001), az élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő tanulás elvárásainak megfelelő (Hadrévy, 2018), a szabadidő hasznos eltöltésére vonatkozó (Stebbins, 1996; Stebbins, 2017), élményszerző tevékenységeket azonosítja a szakirodalom. Főként az instrumentális motivációk jellemzik, úgy, mint a szaktudás szerző, és tudás megőrző, a tapasztalatszerző, a karrier célú, a szervezethez kötődő, egy konkrét célra irányuló, közösségi indíttatású, kapcsolati tőke megszerző, önismeret fejlesztő motivációk (Czakó et al., 1995; Czike és Bartal, 2005; Czike és Kuti, 2006; KSH, 2012; KSH, 2016). A nemzetközi és a hazai szakirodalmak az ezredforduló elején azonosították, és azóta egyre intenzívebben vizsgálják az önkéntességnek ezt az individualisztikus, munkaerőpiac orientált, modern formáját. (Czike és Bartal, 2005; Czike és Kuti, 2006; Fényes, 2011; Fényes, 2014; Fényes, 2015c; Wilson, 2000; Hustinx, 2001; Hustinx és Lammertyn 2003; Wollebek és Selle, 2003; Inglehart, 2003; Eliasoph, 2003; Butcher, 2003; Handy et al., 2010; Livingstone, 2010; Stefanescu és Osvat, 2011; Duguid, Mündel és Schugurensky, 2013; Brown, H. és Green, M., 2015; Li, C., Wu, Y. és Kee, Y. H., 2016 és mások).

Kutatások vizsgálják kiemelten a felsőoktatási hallgatók körében az új típusú önkéntességet, a nemzetközi szakirodalomban (Wilson, 2000; Hustinx, 2001; Butcher, 2003; Handy et al., 2010, Stefanescu és Osvat, 2011) és a hazai szakirodalomban (Szabó, Marián, 2010; Fényes, 2014; Fényes, 2015) egyaránt érvelnek e szempontú megközelítése mellett.

Az elmúlt néhány évben bekerült a tanulás is az önkéntességgel kapcsolatos kutatások szempontjai közé. Livingstone vizsgálja a formális, informális és nem-formális tanulást a munkahelyi cselekvés, az otthoni munka és az önkéntesség során. (Livingstone, 2010). Arapovics Mária a „A közösség tanulása” című munkájában azt vizsgálta, hogy a civil-nonprofit szervezetekben hogyan sajátítható el a nem-formális és informális tanulás az egész életen át tartó tanulásban a kompetenciák, a civil szervezetek feladatrendszerének vizsgálata terén (Arapovics 2009; Arapovics, 2011). Duguid, Mündel és Schugurensky különféle példákon keresztül vizsgálják az önkéntes munka tanulási dimenzióját, és három alapvető típust különböztetnek meg a szervezetek szempontjából: szociális szolgáltatásokat nyújtó, helyi közösségeket képviselő és a társadalmi változásokat mobilizáló szervezeteket (Duguid, Mündel és Schugurensky, 2013). Kitérnek arra, hogy milyen hatással van a tanulás az önkénteseknek a személyes és szakmai fejlődésére. Az önkéntesség személyiségfejlesztő hatását nem csak a szakpolitika tartja fontosnak (EGSZB, 2006), hanem az önkéntesség elméletével foglalkozó szakirodalom is. Ezek közül egy afrikai tanulmányban (Brown és Green, 2015) az önkéntességet, mint lehetőséget jelenítik meg a személyiség kialakulásához. A kenyai és tanzániai önkéntes munkát vizsgálták és ez alapján azt a megállapítást teszik, hogy az önkéntes beavatkozásoknak köszönhetően kapcsolat alakul ki az egyén és a közösség között, ami hatással van az egyén fejlődésére.

Az önkéntes tevékenység egyénre vonatkozó önfejlesztő hatásait említi a hazai szakirodalom (Czike és Bartal, 2005; Czike és Kuti, 2006; Perpék, 2012; Fényes, 2015). Hangsúlyozni kell, hogy a felnőttek, önkéntes tevékenységeik alkalmával, számos tudással, tapasztalattal, élménnyel gazdagodnak, az élethosszig tartó tanulás és az élet minden területére kiterjedő tanulás elvárásainak megfelelően, hiszen azok a tanulási folyamataik részévé válnak, s a megszerzett ismeretek, készségek és attitűdök beépülnek kompetenciakészletükbe, ezzel is hozzájárulva személyiségük fejlődéséhez (Arapovics, 2009; Horváth H., 2011).

A magyar önkéntesség ernyőszervezetének (Önkéntes Központ Alapítvány) eddigi vezetője, F. Tóth András szerint nem csak egyre divatosabb az önkéntes tevékenységekben való részvétel, hanem munkaerő-piaci elvárásá is kezd válni az önkéntes tapasztalat és tudás. Ennek megfelelően, a fiatalok, az az új generáció, akik tudatosan építik karrierjüket, párhuzamosan több feladatot végeznek (Nemeskéri és Szellő, 2017). Egyre komolyabb és határozottabb célokkal és motivációkkal érkeznek a civil szervezetek, valamint az állami és önkormányzati intézmények irányába, valamely olyan önkéntes, ingyenes, és a közjót érintő tevékenységet végezni, amely mind a megsegített, mind pedig a segítő számára kölcsönös haszonnal, eredménnyel jár (Hustinx, 2001; Handy et al., 2010; Fényes, 2015).

Az európai uniós dokumentumok azonban jelzik az önkéntes tevékenység elismerésének hiányát (EGSZB, 2006; P.A.V.E., 2011; EP, 2016) is. Az önkéntes tapasztalatok kimutatására vannak már létező keretek (Europass, Youthpass, Önkéntes Portfolió) de csupán kevés kutatás (D. Babos, 2018) vizsgálta hazánkban az önkéntesség által szerezhető kompetenciákat és azok fejlesztésének színtereit.

A pilot kutatás – mintavételi eljárása, módszerei

Jelen fejezet az ELTE PPK Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézetének, a Híd az önkéntesség és a munkaerőpiac között címet viselő pilot kutatásának menetét, módszereit mutatja be. A kutatás során empirikus (kérdőív) és kvalitatív (interjú) vizsgálatokat alkalmaztunk. A kérdőívet az ELTE PPK hallgatói 2021.02.08. és 2021. 02.15. között tölthették ki a Qualtrics alkalmazás felületén. A kérdőív kitöltésére csak a magyar nyelvű képzésben részt vevőknek nyílt lehetőségük. Ennek oka, hogy középiskolai önkéntes tevékenységre is vonatkoznak kérdések, így az ELTE PPK kari válaszadás aránya 9,1% (csak a magyar nyelvű képzés létszámára vetítve).

A kérdőíves adatfelvétel során PPK-s hallgatói hírlevélén, NEPTUN-on és a kari közösségi médián keresztül terjesztettük online kérdőiveinket a következő célcsoportok számára: alap/mester/PhD képzésre, minden tagozatra vonatkozóan; csak magyar nyelvű képzések; aktív és passzív hallgatóikra vonatkozóan vártuk a válaszadást. Összesen 306 kérdőív került a feldolgozhatók körébe.

A kérdőívre adott válaszadók közül további interjú vizsgálatba vontuk be azokat a hallgatókat (akik önkéntesen megadták elérhetőségüket), akiknek a válasza, vizsgálatunk mélyítését szolgálták – kompetenciáikat tekintve az önkéntesség és a munkaerőpiac közötti kapcsolódásra jobban rávilágítottak.

A demográfiai háttérrel jellemezve, a válaszadó hallgatók 80%-a nő, az átlagéletkor 25,7 év, a résztvevők több, mint a fele (56,7%) valamilyen kapcsolatban és (házastárs, élettárs, nem egyedülálló), és több mint négyszer annyian élnek élettársi kapcsolatban (12,64%), mint házasságban (2,89%). Gyermekkel él 13 közülük.

Reprezentativitás vizsgálatát tekintve, a kérdőíves felmérés megoszlását az országos adatokkal, és az ELTE PPK hallgatóinak megoszlásával érdemes összehasonlítani a főbb demográfiai jellemzőkre vonatkozóan. A kérdőívben a kitöltő jellemzői közül kizárólag azokra vonatkozott kérdés, amelyek a kutatás témája szempontjából relevánsak lehetnek, jelen tanulmányban csupán a képzési szintre vonatkozót mutatjuk be. Az 1. táblázatból belátható, hogy képzési szint szerint a kérdőív reprezentatív az ELTE PPK hallgatóira nézve.

1. táblázat: A felsőoktatásban tanulók megoszlása (%) képzési szint szerint 2019. január 1-én, illetve I. negyedévében

Képzési szint	Országos	ELTE/PPK	Kérdőív
Alap	80,2%	62,5%	67,2%
Mester	15,4%	29,4%	23,9%
Doktori	4,4%	8,1%	8,9%
Összesen	100,0%	100%	100%

Forrás: országos: KSH.hu, ELTE PPK: HSZO, Kérdőív: sajt adatgyűjtés

Az adatok elemzésénél² leíróstatisztikai módszereket alkalmaztunk, így a kérdőíves vizsgálatban a 26 kérdésre beérkezett válaszok jellemzése gyakorisági eloszlással, relatív megoszlással, átlagszámítással, és az összefüggéseket szemléletesebben bemutató csoportosító táblázattal történik.

A pilot kutatás főbb eredményei

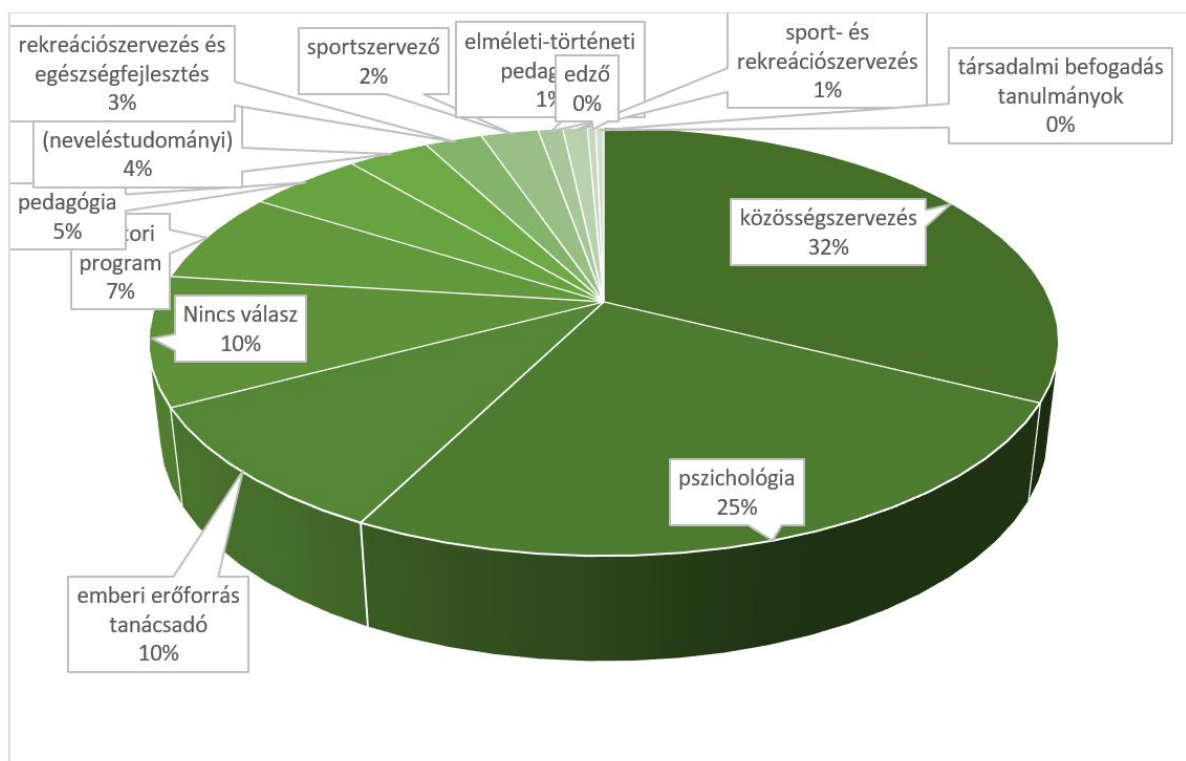
A fejezet csupán azokat a főbb eredményeket bemutatja be, amely az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, kari pilot kutatásából a leginkább alkalmasak arra, hogy áttekinthető képet adjunk hallgatóink társadalmi felelősségvállalási szintjéről, az alábbi fő kérdéskörök mentén:

- a hallgatók önkéntes részvételre való motivációi és demotivációi,
- önkéntesen végzett tevékenység területek és gyakoriságuk,
- az önkéntesség során szerzett kapcsolatok,
- az önkéntes tevékenység során szerzett kompetenciák fejlődése.

A válaszadók főbb jellemzői

A válaszadó hallgatók (287 fő) szak szerinti kimutatása szerint (1. ábra) a kérdőívet kitöltők többsége közösség-szervezés, pszichológia, emberi erőforrás tanácsadó és pedagógia szakos hallgató.

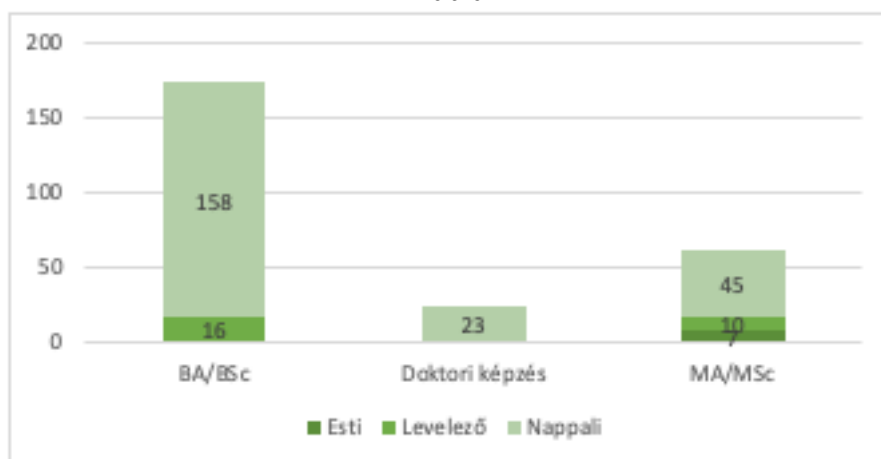
1. ábra

A tanulmányi szint – és rend szerinti kérdésekre (2. ábra) a válaszadó hallgatók (259 fő) közel háromnegyedük tanul alapképzésben, több mint negyedük az ELTE PPK valamelyik mesterképzésben vesz részt. Legkevesebben a kitöltők közül valamelyik doktori képzés résztvevői. A válaszadók többsége nappali, negyedük levelezői, igen kis létszámmal pedig esti képzésben vesz részt.

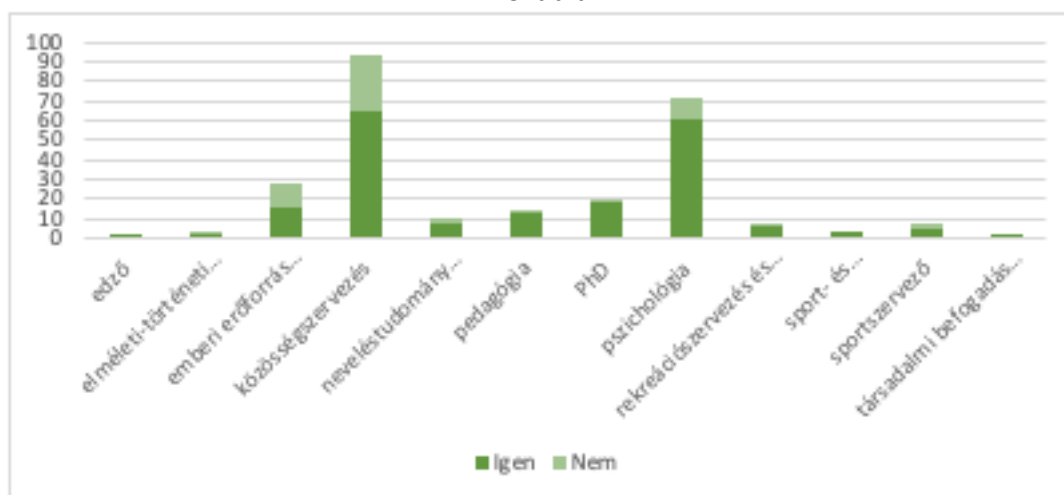
² A matematikai-statisztikai módszerek (varianciaanalízis, Khi2/t/F próbák) alkalmazása az egyes kutatási kérdések, hipotézisek természetéhez (mérési szintjéhez) igazodik. A szignifikanciaszint értéke az általánosan elfogadott 5%. A válaszok elemzése az Excel 2016-os változatával (csoportosítás, grafikus ábrák), és az SPSS 26.0-os változatával (matematikai statisztikai módszerek) történik.

2. ábra

Pilot kutatásunk szerint a vizsgálatba bevont válaszadó hallgatók (287 fő) 69%-a végzett már valaha önkéntes tevékenységet, amely eredményt szakok szerinti bontásban az alábbi (3. ábra) mutatja.

3. ábra

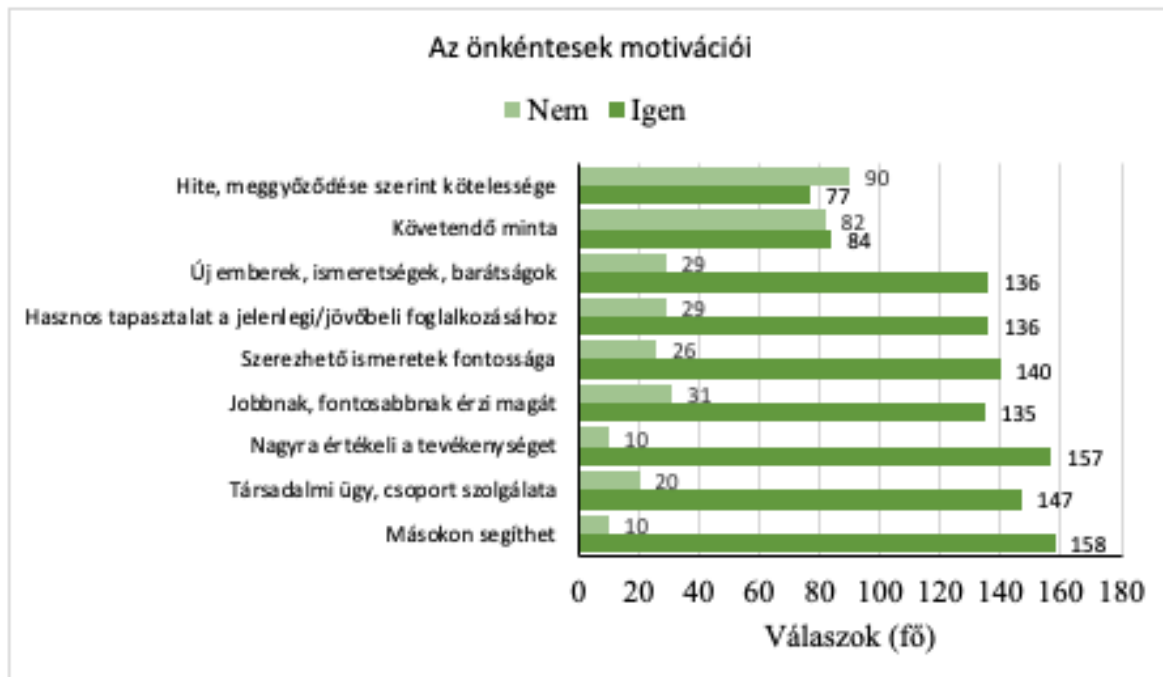

A fenti ábra szerint a közösségszervezés és a pszichológia szakos hallgatók vannak többségben, akik végeztek már valaha önkéntes tevékenységet. Fontos itt megjegyezni, hogy a kérdőívben ismertetésre került az önkéntesség fogalma, annak érdekében, hogy a válaszadó hallgatók ne keverjék ezt a segítő tevékenységet az Iskolai Közösségi Szolgálat alatt végzett munkájukkal, amelyet a középiskolai tanulmányaik alatt végezniük kellett. A legaktívabb válaszadók és társadalmi felelősségvállalásban részt vevők köre tehát a közösségszervező hallgatók közül került ki, amely több részben sem meglepő. A közösségszervezés szaktól nem áll távol a társadalmi kérdések megvitatása, hiszen egy közösség fejlesztése elképzelhetetlen lenne önkéntesek bevonása nélkül. A szak képzési- és kimeneti követelményeinek leírásában is többször megjelennek az önkéntességgel kapcsolatos valós ismeretek.

A hallgatók önkéntes részvételre való motivációi és demotivációi

A motivációs tényezők tekintetében a válaszadó hallgatók (180 fő) szerint leginkább az motiválja a hallgatókat, hogy segíthetnek másokon. Az alábbi ábra (4. ábra) szerint érték az önkéntesség az egyetemen, hiszen nagyra értékelik a válaszadók e tevékenységet. Látszik, hogy a hagyományos önkéntesség motivációi mellett az új típusú önkéntességre jellemző motivációk is megjelennek, sőt egész magas létszámmal (140 fő) nyilatkoznak úgy a válaszadó hallgatók, hogy őket az önkéntesség által szerezhető ismeretek fontossága motiválja. Ösztönzi a hallgatókat az önkéntességben való részvételkor az is, hogy ilyenkor nem csak új embereket, ismeretségeket, barátságokat köthetnek (136 fő), hanem hasznos tapasztalatot is szerezhetnek a jelenlegi vagy jövőbeni foglalkozásukhoz (136 fő).

4. ábra

Az önkéntesség motivációs háttérének elemzése nem véletlen az önkéntességet vizsgáló kutatók között, hiszen egyre nagyobb jelentősége van annak, hogy az önkénteseket mivel és hogyan lehet ösztönözni mások – akár személyek, akár szervezetek megsegítésére. Ma már egyre ismertebb kezd lenni az önkéntesek bevonásának szervezésekor az önkéntesek tudására való építkezés, hiszen a kölcsönös adok-kapok élmény akkor érvényesül igazán, ha minden önkéntes olyan tevékenységgel segíthet, amelyben egyrészt pozitív élményt szerez, másrészt kapcsolódik az előzetes tudásához, tapasztalatához, amelyet önkéntessége során fejlesztve később akár munkaerőpiaci - vagy közösségi erőforráshoz juthat.

Nem elhanyagolható az önkéntesek demotivációs tényezői sem, hiszen talán még pontosabb segítséget adhat a demotivációs okok feltárása ahhoz, hogy a befogadó szervezetek milyen stratégiát építsenek fel az önkéntesek bevonására. Az alábbi ábra (5. ábra) azt mutatja meg, hogy miért nem végeztek a pilot kutatásunk idejéig a válaszadó hallgatók önkéntes tevékenységet.

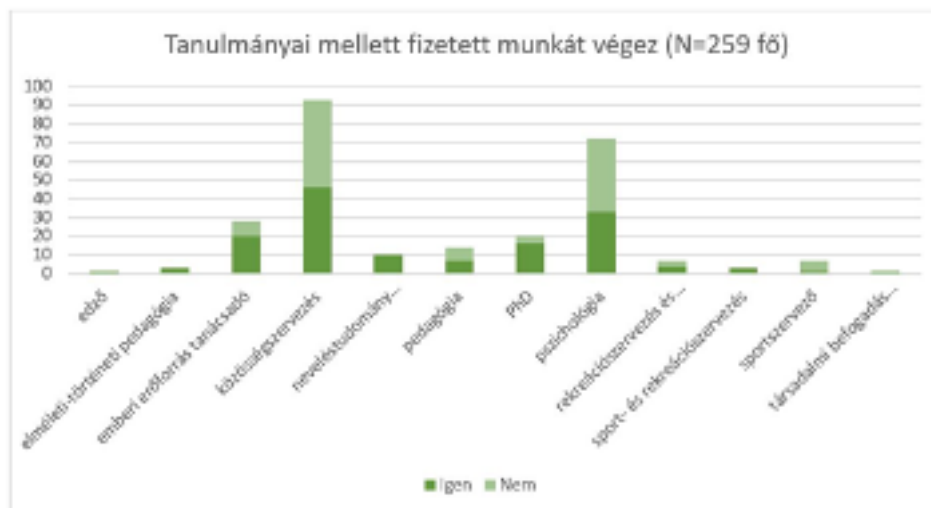
5. ábra

Akik nem végeztek önkéntes tevékenységet, őket leginkább (36 fő) az erre a tevékenységre fordítható idő hiánya tartotta vissza mások megsegítésétől. Ezt a kérdést ellenőrizve megnéztük azt is, hogy a

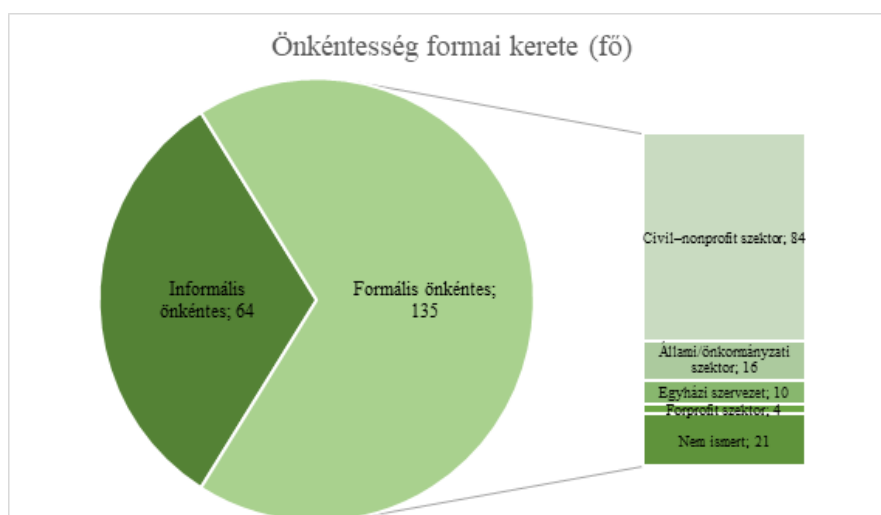
válaszadó hallgatók közül kik végeznek fizetett munkát is tanulmányaik mellett. Az alábbi ábrán (6. ábra) látható, hogy a közösségszervezés (46 fő) és a pszichológia (36 fő) szakos hallgatók nagy számban tanulmányaik mellett fizetett munkát is végeznek. Épp ezen a két szakon tanuló hallgatók a legaktívabbak az önkéntesség területén is (3. ábra), amely alátámasztja a válaszadó hallgatók azon állítását, mely szerint, akik nem végeztek önkéntes tevékenységet, számukra valós demotivációs tényező az idő hiánya.

6. ábra

A fenti kérdések mentén fontos látni azt is, hogy a válaszadó hallgatók az önkéntesség mely formája felé irányulnak. Fontos különválasztani az önkéntesség két formáját (formális, informális), amely szervezeti szempontrendszer szerint azok a hallgatók, akik valamely szervezeten keresztül végeznek önkéntes tevékenységet, ők a formális önkéntességben vesznek részt, míg azok a hallgatók, akik mások számára, de nem szervezeten keresztül segítenek, ők informális úton vesznek részt az önkéntességben.

7. ábra

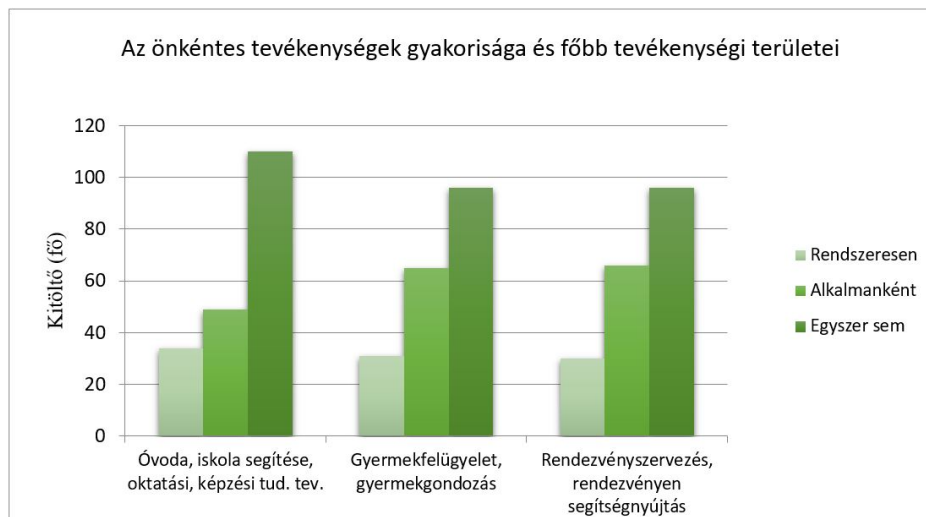
A 7. ábra szerint a válaszadó hallgatók többsége inkább az önkéntességnek a formális vagyis a szervezeti kereteken keresztül végzett formáját választja. E szerint fontos üzenet a felsőoktatási hallgatókat, fiatalokat bevonó szervezetek számára, hogy van irányukba érdeklődés. Ez talán azért is

érdekes, mert ez az eredmény ellentétben áll az országos statisztikai adatokkal (KSH, 2019³), amely szerint a magyar lakosság többsége inkább az informális segítség formáját részesíti előnyben.

Az önkéntesen végzett tevékenység területek és gyakoriságuk

A kérdőíves vizsgálat azt is felmérte, hogy mely tevékenységi területeken voltak aktívak az ELTE PPK válaszadó hallgatói. A 8. ábra szerint olyan tevékenységi területek kerültek a hallgatók önkéntes preferenciái közé, amelyek a képzésük tudományterülethez is közel állnak. A neveléstudománynak számos olyan gyakorlatban is kipróbálható alkalmazási területe van az önkéntes szektorban, amelyekben való részvétel kiegészítheti az egyetemi – formális képzést. Ilyen önkéntes tevékenységi területek többek között az óvoda, iskola segítése, oktatási, képzési és tudományos tevékenységek, a gyermekfelügyeletben, gyermekgondozásban való önkéntes részvétel vagy akár a rendezvényszervezés, rendezvényeken való segítségnyújtás. A legaktívabb válaszadók a közösségszervezés és pszichológia szakos hallgatók voltak (3. ábra), amelyre visszautalva nem meglepők az alábbi ábra eredményei, hiszen mind a pszichológia, mind a közösségszervezés szakon az alábbi tevékenységterületekhez igen erős ismeretbeli kapcsolódásuk van a válaszadó hallgatóknak.

8. ábra

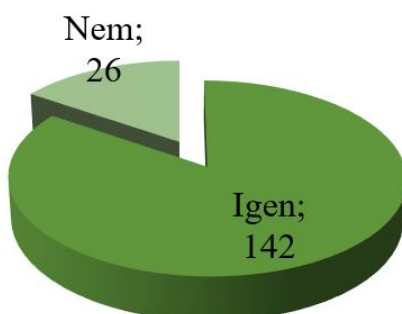

Az önkéntesség során szerzett kapcsolatok

Az alábbi ábrák (9.–10. ábra) azt mutatják meg, hogy a válaszadó hallgatók, önkéntes tevékenységük során szereztek-e új kapcsolatokat, és amennyiben igen, akkor hogyan vélekednek a hallgatók ezeknek az új kapcsolatoknak a munkaerő-piaci vonatkozásáról.

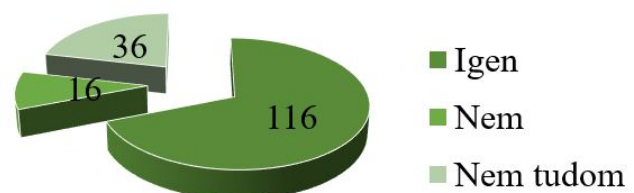
9. ábra

Új kapcsolatok szerzése (N=168)

10. ábra

Munkaerő-piaci elhelyezkedést segítheti-e a szerzett kapcsolat? (N=168)

³www.ksh.hu Önkéntes munkát végző népesség demográfiai és egyéb jellemzők, illetve a végzett munka formális vagy informális volta szerint, 2019. I. negyedév https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_onkent9_13_02.html

A válaszadó hallgatók társas kapcsolatok kialakításában aktívak, nyitottak más emberek irányába, amely új kapcsolatoknak (személyes, szakmai) köszönhetően várhatóan segítséget, támogatást kaphatnak munkaerő-piaci elhelyezkedésük során. Sík Endre tanulmánya szerint a kapcsolati tőkére nézve, hosszútávon jelentős az egyén hatása, ha azt feltételezzük, hogy az egyén azokat a kapcsolatokat építi, amelyek számára hasznosak lehetnek (Sík, 2006:78). Ez alapján feltételezhető, hogy a minél hosszabb ideig tartó önkéntesség által növelhető a kapcsolati tőke. Hozzá kell tenni az elméletek alapján azt is, hogy a szerezhető kapcsolati tőke lehetősége, erősen függ mások kapcsolati tőkéjének mennyiségétől is. A szakirodalmak szerint az új típusú önkéntesség egyik fő motivációja az új kapcsolatok szerzése, így az ebbe a típusba tartozó önkénteseknek feltételezésünk szerint fontos lesz olyan helyen önkénteskedniük, ahol a szerzett kapcsolati tőkét tudják majd kamatoztatni. A hallgatók többsége beleírta az önéletrajzába az önkéntes tevékenységet és sokuk (91%) szerint előnyt jelentene egy állásra való jelentkezésnél.

Az önkéntes tevékenység során szerzett kompetenciák fejlődése

A pilot kutatásban a nyolc kulcskompetenciára⁴ vonatkozóan a vizsgálatba bevont hallgatók fejlődését vizsgáltuk az önkéntesen végzett tevékenységük alapján. A készségcsoportokon belül változó, hogy mennyi alkategóriából épül fel az adott kompetencia. Jellemzően a 306 érvényes kitöltő közül, a kulcskompetenciák fejlődésére vonatkozó kérdőíves kérdésre 100 fő körüli kitöltési átlag a jellemző. Az alábbi táblázat mutatja a válaszadó hallgatók kompetencia területek szerinti fejlődését.

2. táblázat

Kompetencia megnevezése	Fejlődött	Nem fejlődött	Összesen
Kommunikációs rugalmasság, közérthetőség, különféle elképzelések és információ közvetítése mások felé multikulturális környezetben, prezentációs készség	87	22	109
Írott és beszélt idegen nyelvek értelmezése, használata, fordítás, üzleti nyelv ismerete stb.	31	69	100
Pénzügyi menedzsment (Könyvelés, költségvetés kezelése, egyenlegek, pénzügyi kimutatások készítése stb.)	25	76	101
Információs technológiák használata (IT) Számítástechnikai programok használata: pl Word, Excel, Access; internet és email használata, programozás, honlap szerkesztés, adatbázisok kezelése)	38	62	100
Önművelés, önképzés, tanulási stratégia készítése (Saját tanulás megszerzése, előzetesen tanultakra támaszkodás, idővel és információval gazdálkodás)	50	53	103
Csapatszellem (Közösség létrehozásában való aktív részvétel, együttműködés közös célok elérése érdekében, mások álláspontjának elfogadása)	79	24	103
Kezdeményező készség (Lehetőségek felméréseinek készsége, kreativitás, kezdeményezés, rugalmasság stb.)	69	33	102
Kreatív kifejezőkészség (Új ötletek, megoldások kipróbálása, művészi alkotások és új kifejezőmódok megértése)	57	45	102

⁴ Anyanyelven folytatott kommunikáció; Idegen nyelven folytatott kommunikáció; Matematikai kompetenciák és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén; Digitális kompetencia; A tanulás elsajátítása; Szociális és állampolgári kompetencia; Kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia; Kulturális tudatosság és kifejezőkészség kompetencia.

A válaszadók közül kimagaslóan sokan és egyben a legtöbben a kommunikációs képességeikben fejlődtek. Ebbe beletartozik a kommunikációs rugalmasság, közérthető beszéd, és a multikulturális környezetben a különféle elképzelések és információ közvetítése mások felé, továbbá a prezentációs készség. Az anyanyelven folytatott kommunikációban a közösségszervezés szakon tanuló hallgatók fejlődtek leginkább (N= 44, Mean=2,52 (1-4 érték között), őket követték a pszichológus hallgatók (N= 26, Mean= 3,15), akik ezen a területen 3,15-re értékelték fejlődésük mértékét az 1-4 fokozatú skálán. Az anyanyelvű kompetencia területeken belül megállapítható, hogy a fent nevezett hallgatók szóbeli kommunikációban jobban fejlődtek, mint az írásbeliben az önkéntességük során.

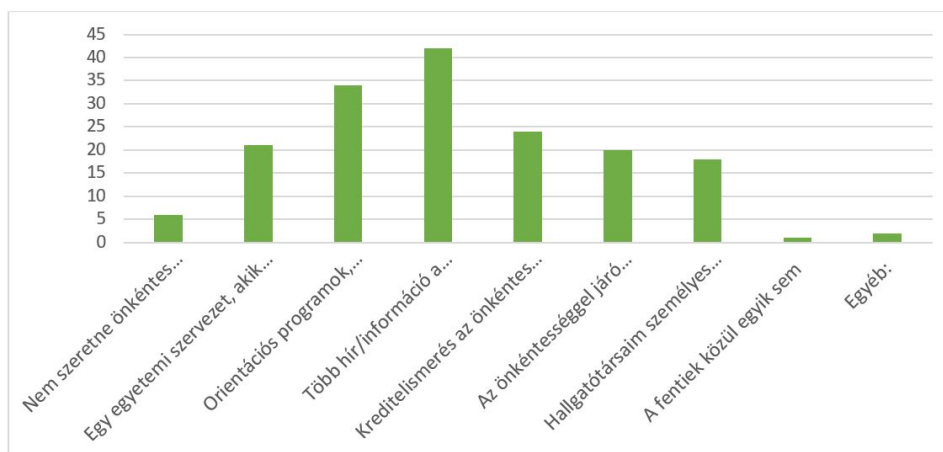
Szintén nagy arányban fejlődtek csapatszellemben a kitöltők. Ebbe beletartozik a közösség létrehozásában való aktív részvétel, a közös célok elérése érdekében történő együttműködés és a mások álláspontjának elfogadása. Harmadik helyen, de ugyancsak nagy arányban (~70%) a kezdeményező készség fejlődött. Az önkéntesség során felmerülő lehetőségek felmérésének készsége, a kreativitás és a kezdeményező rugalmasság tartozik bele ebbe a kategóriába.

Vizsgáltuk, hogy van-e összefüggés a szak és a kompetencia területen való fejlődés között. Ez alapján arra az eredményre jutottunk, hogy nincs összefüggés, tehát egyforma esélye van mindenkinek bizonyos kompetencia területeken való fejlődésben. Ez az eredmény megerősíti azokat a korábbi kutatási tapasztalatokat (D. Babos, 2018), melyek szerint az önkéntes tevékenységben való részt vevők nem csak olyan szerepben jelenhetnek meg, amely már megszokott számukra, hanem egy teljesen új területen is kipróbálhatják magukat – olyan környezetben, amely támogató és lehetőséget ad az önismeretre is. Tehát az önkéntes fiatalok különböző társadalmi szerepeket próbálhatnak ki önkéntes tevékenységük során. A szerepbe behelyezkedve lehetőség nyílik a döntéshozatal, problémamegoldás és vezetői képességek kipróbálására és fejlesztésére is. Ezek mind olyan képességek, amelyekre a felsőoktatási tanulmányaik végeztével a nyílt munkaerőpiacon szükségük lesz.

Az önkéntességben való részvétel fokozásának lehetőségei

A pilot kutatás célja közt szerepelt, hogy javaslatokat, következtetéseket tudjunk levonni a karon folyó önkéntességben való részvétel népszerűsítésére vonatkozóan, az önkéntességre vonatkozó felkészítés még hatékonyabbá tételéhez, további támogató megoldásokat tudjunk kiépíteni hallgatóink önkéntes tevékenységének érdemi segítésére, elismerésére. Ennek alapján arra is rákérdezett a kérdőíves vizsgálatunk, hogy mi segítené a hallgatókat abban, hogy a jövőben önkéntes tevékenységet végezzenek? A válaszadó hallgatóink véleménye szerint főként több hírre, információra van szükségük az őket fogadó szervezetekről, olyan orientációs programokat igényelnek, amelyek segítenének a számukra megfelelő önkéntes lehetőséget találni, valamint fontosnak tartják, hogy önkéntes tevékenységük kreditértékben is elismerésre kerüljön.

11. ábra

Ez alapján vizsgáltuk, hogy van -e összefüggés a fenti kérdést kitöltő tanulmányi szakja és az igényelt kari segítség fajtája között? Eredményként állítható, hogy a szak befolyásolja az igényelt segítség fajtáját⁵ az alábbi táblázat szerint.

3. táblázat

Segítség fajtája a jövőbeli önkéntes tevékenységhez	elméleti-történeti pedagógia	közösségszervezés	neveléstudomány (neveléstudományi)	pedagógia	PhD	pszichológia	sportszervező	Végösszeg
Az önkéntességgel járó előnyök megismerése	0	10	0	0	1	3	0	20
Egy egyetemi szervezet, akik önkéntes-közvetítéssel foglalkoznak	0	10	0	0	0	9	1	21
Hallgatótársaim személyes példája	0	8	0	1	0	3	2	18
Kredittelismerés az önkéntes aktivitásról	1	11	0	0	0	5	2	24
Nem szeretne önkéntes tevékenységet végezni	0	4	0	0	1	0	0	6
Orientációs programok, melyek segítenek megtalálni az Ön számára a megfelelő önkéntes szervezetet	1	16	0	0	1	10	2	34
Több hír/információ a fogadó szervezetekről	0	19	0	1	1	9	3	42
Egyéb:	0	0	2	0	0		0	2
Végösszeg	2	78	2	2	4	39	10	167

A kutatás kérdései között rákérdeztünk az Iskolai Közösségi Szolgálat alatt végzett tevékenységükre is, azzal a céllal, hogy megválaszoljuk azt a kérdést, hogy az Iskolai Közösségi Szolgálat az önkéntesség előszobája-e?

A 2011-es nemzeti köznevelésről szóló törvényben a 2012/13-as tanévtől felmenő rendszerben kötelezővé tették az iskolai közösségi szolgálatot, elvégzését az érettségi előfeltételének nyilvánították (2011. évi CXCV. törvény). Az Iskolai Közösségi Szolgálat keretében a diákoknak 50 óra közösségi szolgálatot kell teljesíteniük a törvényben meghatározott nyolc terület egyikén. Több tanulmány (Bodó, 2015; Markos, 2020) szerint a program egyik rész célja, hogy későbbi önkéntességre nevelje a diákokat. Bodó Márton (2015b) szerint a közösségi szolgálat kiindulópontnak, bevezető lépésnek (előszobának) tekinthető a valódi önkéntessé válás útján, ami elindíthat későbbi önkéntességre. Ezen cél teljesülésével kapcsolatos kutatások már megvalósultak (Bodó, 2017; Bodó, 2018; Györgyovich és mtsai., 2018; Markos, 2020). Eredményeink szerint az IKSZ és az egyetemi önkéntesség közötti kapcsolat kimutatható volt, viszont nem minden esetben a pozitív hatást emelték ki válaszadó hallgatóink. Feltételezésünk további vizsgálatához a pilot kutatás idősoros felvételére van szükség.

Összefoglalás, következtetések, javaslatok a pilot kutatás eredményei alapján

Összefoglalás

Kutatásunkban kérdőíves (306 fő) és interjú (15) vizsgálatot végeztünk kérdéseink megválaszolásához. Főbb eredményeinket tekintve megállapítható, hogy a válaszadó hallgatóink többségére (135 fő) a formális önkéntesség jellemző, vagyis inkább valamely szervezeten keresztül végeznek önkéntes tevékenységet. A motivációs tényezőket vizsgálva arra az eredményre jutottunk, hogy a válaszadó hallgatóinkat a másokon való megsegítés, az önkéntes tevékenység nagyra értékelése, a valamely társadalmi ügy, csoport szolgálata, valamint az önkéntesség által szerzhető ismeretek szerzése motiválja. A hallgatóink azt nyilatkozták, hogy több hírre, információra van szükségük az őket fogadó szervezetekről, igényelnek olyan orientációs programokat, melyek segítenek megtalálni a számukra

⁵ Az SPSS 26.0.0-ás változattal végzett Khi2-próba szerint az arányok eltérését nem a véletlen okozza.

megfelelő önkéntes szervezetet. A végzett tevékenységeket vizsgálva karunk válaszadó hallgatói leginkább valamely óvoda, iskola számára végeznek segítő tevékenységet, oktatási – és kulturális tevékenységben vesznek részt önkéntesként, valamint gyermekfelügyeletben és gyermekgondozásban és a rendezvények szervezésében vállalnak segítő szerepet.

A végzett önkéntes tevékenységek és a hallgatóink kapcsolatrendszerét vizsgálva, a válaszadó hallgatók többsége (142 fő) szerzett új kapcsolatokat, kötött új barátságokat miközben másoknak segített szabad idejében. Ezen hallgatóink véleménye szerint a szerzett kapcsolatok későbbi munkaerő – piaci elhelyezkedésüket is segíthetik. De nem csak a kapcsolatoknak, hanem a szerzett ismereteknek is nagy jelentőséget tulajdonítottak a válaszadó hallgatóink, hiszen véleményük szerint fontos ezek későbbi karriercéljaik elérésében.

Interjú vizsgálatunk eredményei szerint az abban részt vevő hallgatóinknak többek között fejlődött az alkalmazkodó, a segítő, a kommunikációs készsége, a digitális kompetenciái, elfogadóbbak, empatikusabbak lettek, fejlődtek érzelmeik szabályozásában, időbeosztásuk hatékonyabbá vált, és a másokkal való együttműködésben is érezték az önkéntesség során szerzett fejlődésüket.

Bár nem erős, de van kapcsolat az Iskolai Közösségi Szolgálat és az önkéntesség között, tehát a felsőoktatásban tanuló hallgatóknak érdemes az Iskolai Közösségi Szolgálatot követően a tanulmányai mellett önkéntes tevékenységben részt venni.

Következtetések, javaslatok

Az önkéntesség kapcsolati tőkére, kompetenciákra és tapasztalatokra gyakorolt hatása határozottan kirajzolódik. Ezeket a területeket nehéz lenne elkülöníteni egymástól. Az önkéntes egy tevékenységet kipróbálva sok készségben fejlődik, miközben más önkéntesekkel is megtanul kommunikálni, együttműködni, csapatban dolgozni. Eközben észrevétlenül növekszik a kapcsolati tőkéje, amelyet későbbi munkája során felhasználhat.

Az önkéntesség számos előnnyel jár a munkaerőpiacon való mobilitás szempontjából. A fiatalok számára, a formális oktatás – elsősorban a felsőoktatás – mellett végzett önkéntes tevékenység, mint gyakorlat, tapasztalat később befolyásolhatja az álláskereső sikerét is. Az új típusú önkéntesség, amely a mások megsegítésének egyfajta individualisztikus, munkaerőpiac-orientált, modern formája, kompetencia- és személyiségfejlesztési lehetőséget rejt.

Az önkéntesség jó lehetőség az egyetemisták számára a saját karrierépítésükben. Hazánkban az önkéntesség nem olyan elterjedt és elismert tevékenység, mint külföldön (Nyugat-Európa, Amerika). A cél, hogy a fiatalok itthon is megismerjék az önkéntesség előnyeit, és megtanuljanak élni ezzel a lehetőséggel.

A munkaerőpiacra való kikerülés nem egyszerű feladat a felsőoktatásból kikerülő pályakezdők számára. Összességében elmondható vizsgálatunk első eredményeit tekintve, hogy az ELTE PPK (pilot kutatásban részt vevő) hallgatóinak az önkéntesség során szerzett kompetenciái híd funkciót tölthetnek be a felsőoktatási tanulmányok és a munkaerő-piaci szektor között.

A kompetenciatáblák segítségével megállapítható, hogy készségi szinten fejlődnek az önkéntesek, ezért az önkéntes tevékenység népszerűsítésére nagy hangsúlyt kellene fektetni a felsőoktatásban. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai karon láthatóan nagy arányban önkénteskednek a hallgatók, de ezt népszerűsíteni lehetne más karokon, más felsőoktatási intézményekben is, ahogy erre ma már sok jó példával találkozhatunk országszerte.

Szükséges lenne a felsőoktatási validációra az önkéntesség során szerzett tapasztalatokra és kompetenciákra vonatkozóan. Az önkéntes tevékenység során megvalósuló informális tanulás elismerése hasznos és fontos eleme lehetne ennek a folyamatnak.

Jelen pilot kutatás jövőbeni folytatásaként célszerű lenne nem csak újbóli felméréseket végezni, hanem 3-5 év múlva megvizsgálni a már munkaerőpiacon elhelyezkedett hallgatókat. Az újabb kutatás során célszerű lenne arra fókuszálni, hogy a volt hallgatókat mennyiben segítették a munka világában az önkéntesség során kialakult kapcsolatok és tapasztalatok.

Felhasznált szakirodalom

- Arapovics, M. (2011b): *A közösség tanulása*. Budapest: Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány.
- Butcher, J. (2003): A Humanistic Perspective on the Volunteer-Recipient Relationship: A Mexican Study. (P. Dekker, & L. Halman, szerk.) *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, 111-126.
- Butcher, J., & Einolf, C. (2017): Volunteering: A Complex Social Phenomenon. *Perspectives on Volunteering*, 3-26.
- Brown, H., & Green, M. (2015): At the Service of Community Development: The Professionalization of Volunteer Work in Kenya and Tanzania. *African Studies Review*, 58., 63-84.
- Czakó, Á., Harsányi, L., Kuti, É., & Vajda, Á. (1995): *Lakossági adományok és önkéntes munka*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Czike, K., & Bartal, A. M. (2005): *Önkéntesek és nonprofit szervezetek: az önkéntes tevékenységet végzők motivációi és szervezeti típusok az önkéntesek foglalkoztatásában*. Budapest: Civitalis Egyesület.
- Czike, K., & Kuti, É. (2006): *Önkéntesség, jótékonyág, társadalmi integráció*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport – Önkéntes Központ Alapítvány.
- Duguid, F., Mündel, K., & Schugurensky, D. (2013): *The Knowles Economy and Education*. USA: Springer Science & Business Media.
- D. Babos Zs. (2018): *Az önkéntesség andragógiai folyamatainak vizsgálata. Informális és nem-formális tanulási folyamatok az önkéntes-szektorban*. [Doctoral dissertation, Eötvös Loránd Tudományegyetem]. Országos Doktori Tanács.
<https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=19152>
- Eliasoph, N. (2003): Cultivating apathy in voluntary associations. *The Values of Volunteering*, 199-212.
- Fényes, H. (2011): 2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. *Debreceni Szemle I. rész, XIX.(4.)*, 360-368.
- Fényes, H. (2014): Gender Role Attitudes among Higher Education Students in a Borderland Central-Eastern-European Region called 'Partium'. *CEPS Journal*, 4.(2.), 49-70.
- Fényes, H. (2015a): Effect of Religiosity on Volunteering and on the types of Volunteering among Higher Education Students in a crossborder Central-Eastern-European Region. *Acta Universitatis Sapientiae*.
- Fényes, H. (2015c): *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Hadrévny, B. (2018): *Az előzetesen megszerzett tudás mérésének és elismerésének lehetőségei az önkéntes szektorban*. Kézirat. (Eszterházy Károly Egyetem)
- Hustinx, L. (2001): Individualism and new styles of youth volunteering. *Voluntary Action*, 3.(2.), 57-76.
- Hustinx, L., & Lammertyn, F. (2003): Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14.(2.), 167-187.
- Hivatal, K. S. (2012): *Önkéntes munka Magyarországon (A Munkaerő-felmérés, 2011. III. negyedévi kiegészítő felvétele)*: Letöltés dátuma: 2018. április 1., forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentesmunka.pdf>
- Hivatal, K. S. (2016): *Az önkéntes munka jellemzői*. Budapest. Letöltés dátuma: 2018. április 1., forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentes.pdf>
- Horváth, H. A. (2011b): *Informális tanulás*. Budapest: Gondolat Kiadó
- Livingstone, D. (2010): *Lifelong Learning in Paid and Unpaid Work – survey and case study findings*. New York: Routledge.

- Li, C., Wu, Y., & Kee, Y. (2016): Validation of the Volunteer Motivation Scale and its relations with work climate and intention among Chinese volunteers. Letöltés dátuma: 2018. április 1., forrás: http://academic.naver.com/article.naver?doc_id=174400802
- Nemeskéri, Zs. és Szellő, J. (szerk. 2017): *Digitális kompetenciák és a pályorientáció munkaerő-piaci összefüggései a 21. században*. Kutatási zárótanulmány: Készült a "Közösen a jövő munkahelyeiért" Alapítvány támogatásával PTE, Pécs.
- Perpék, É. (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 1., 59-80.
- Sík E. (2006): *Tőke-e a kapcsolati tőke, s ha igen, mennyiben nem?* Szociológiai Szemle, 2006/2, 72-95.
- Smith, D., Stebbins, R., & Grotz, J. (2017): *The Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations*. UK: Springer.
- Salamon, L., Sokolowski, S., & Haddock, M. (2017): Closing the gap? New Perspectives on volunteering north and south. *Perspectives on Volunteering*, 29-51.
- Stebbins, R. (1996): Volunteering: A Serious Leisure Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25.(2.), 211-224.
- Stebbins, R. (2017): *Between work and leisure: The common ground of two separate worlds*. New York: Routledge.
- Stefanescu, F., & Osvat, C. (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Researches*, 20.(2.), 139-149.
- Szabó, I. és Marián, B. (2010): *Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Stratégia 2010*. Nullpont Kulturális Egyesület, Debrecen.
- Önkéntesség Magyarországi Éve 2021: <https://ome2021.hu/> Utolsó letöltés ideje: 2022.02.01.
- Wilson, J. (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26., 215-240.
- Vélemény, E. G. (2006): Az önkéntes tevékenység: szerepe az európai társadalomban és kihatásai (2006/C 325/13): Letöltés dátuma: 2018. április 1., forrás: <http://epa.oszk.hu/00800/00877/01043/pdf/00460052.pdf>
- *Az Európai Parlament állásfoglalása az európai önkéntes szolgálatról és az önkéntesség előmozdításáról Európában* (2016): http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=P8-RC-2016-1126&format=XML&language=HU#_part1_def2 Utolsó letöltés: 2018. április 1.
- *Az európai önkéntesség szakpolitikai útmutatója* (Policy Agenda for Volunteering in Europe) (2011): Az Önkéntesség Európai Éve Szövetség kiadványa.247 <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/20150201PVL00072/2011-Az%C3%B6nk%C3%A9ntesség%C3%A9g-eur%C3%B3pai-%C3%A9ve> Utolsó letöltés: 2018. április 1.